

Er du klædt på
til dit arbejdsliv i
efteråret?

FORUM

Annonce

Jobopslag på de sociale medier

Vi annoncerer dit jobopslag direkte til potentielle kandidater på Facebook og LinkedIn.

Jobposter

ÅBN

Forside (/)

filosofisk bog om informationssamfundets svagheder i spilteoretisk optik

De blinde vinklers blinde vinkel

Skrevet af

(/Timme-
Bisgaard-
Munk)

Timme Bisgaard Munk (/Timme-Bisgaard-Munk)

Ph.d., Redaktør (/Timme-Bisgaard-Munk)

Kforum (/Timme-Bisgaard-Munk)

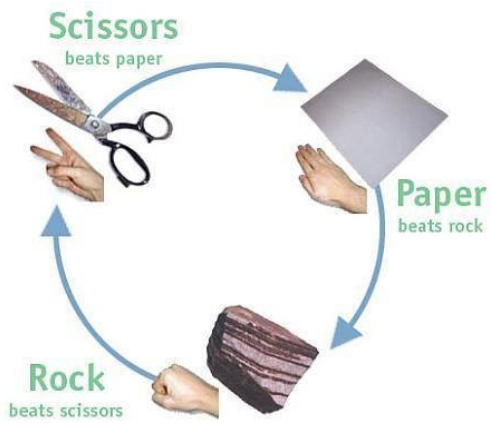
330 artikler

33 indlæg

Ny bog om informationssamfundets blinde vinkler og farlige faldgruber. Medløberi og manipulation er dagens orden og svækker demokratiet. Gode råde er dyre. Landets klogeste filosof og hans mindst lige så kloge ven, Pelle, kommer heldigvis samfundet og demokratiet til en tiltrængt undsætning. De har fundet alle de unoder, som spænder ben for det oplyste folkestyre i informationssamfundets informationsekspllosion. Blinde vinkler kalder de dem, fordi ingen har set dem før. Kender vi dem, kan vi undgå manipulation og andet utøj.

Er du klædt på
til dit arbejdsliv
i efteråret?

FORUM

Sten, saks, papir. Et af de mange spil vi deltager i. Hverdagen er fuld af små spilteoretiske situationer, hvor vi udspiller hinanden

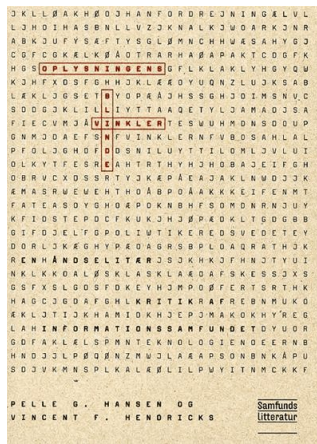
Spilteori og eksperimentel adfærdsøkonomi har oplevet et sandt folkeligt gennembrud i de sidste årtier. Det startede med bogen *Freakonomics*, og hypen tog fart med et utal af lignende populærøkonomiske bøger af berømte økonomer, essayister og filosoffer. Formlen er den samme i dem alle, og den virker hver gang. Velskrevne anekdoter og sjove lignelser i en løst koblet antologi, som afdækker vores rationelle og irrationelle spil og økonomiske beslutninger i hverdagens rotteræs.

Plottet i alle bøgerne er, at der bag alle hverdagssituationer gemmer sig en rationel forklaring og valgmulighed. Bøgernes bagvedliggende eksistentialisme er, at det ikke er følelser, der – som konen ellers tror – er livets hemmelighed. Nej, bag den sure hverdag gemmer snusfornuften sig, og den skal man jo leve efter, nu hvor de store fortællinger og følelser for længst er døde.

Mænd med en kandidatgrad i statskundskab, matematik eller økonomi elsker derfor disse bøger og læser dem, som kvinder læser om astral healing, feng-shui og mindfulness. For efter endt læsning virker studietidens mikroøkonomiske skoleridt og teorierne om rationelle valg ikke længere som fjerne og uvirkelige modeller, men derimod som et godt redskab i hverdagen til for eksempel at beslutte prisen på svigermors fødselsdagsgave lige nu og her.

To forfattere med flere brikker at flytte med, end der er legoklodser i Billund

Nu er der så kommet en bedre dansk variant i samme populærøkonomiske genre, som har hjemsøgt boghandlerne i et årti. *Oplysningens blinde vinkler* hedder bogen. Modtagelsen har været overvældende positiv, og lægmænd har tydeligvis været imponerede over bogens elementære gennemgang af klassisk spilteori.

Oplysningens blinde vinkler af Pelle G. Hansen og Vincent F. Hendricks.

298 kr. 238 sider. 1. udgave 2011

Kvindelige journalister på de store dagblade (<http://www.vince-inc.com/vincent/pol3sep2011.pdf>) uden filosofisk skoling eller egentlig akademisk uddannelse har begejstret omtalt bogen i stort opsatte artikler med lækre farvefotos, som var det genkomsten af McLuhans *Gutenberg-galaksen*. Forfatterne bag er det filosofiske wunderkid Vincent Hendricks og postdoc Pelle Guldborg. To mænd, som tilsammen har flere brikker at flytte med, end der er legoklodser i Billund, og det gør bogen værd at læse. Som titlen antyder, søger de at afdække oplysningen og informationssamfundets blinde vinkler, der gør, at ikke alle bliver oplyste og kan deltage på lige fod i folkestyrets meningsudveksling. Altså de oversete sociale, informationsmæssige og kognitive forhold, som hæmmer sand oplysning, debat og demokratisk beslutning som en kollektiv handling. Som forfatterne skriver på bogens bagside – og derved fint opsamler bogens ædle motiv og plot:

”Det siges, at vi lever i et informationssamfund, og ikke mindst takket være nye teknologier er information sjældent en mangelvare. Dette anses ofte som et gode; det kan gøre brugere, borgere og beslutningstagere mere oplyste og vidende. Information *kan* imidlertid også udnyttes strategisk til manipulation og fordrejning, til at påvirke menneskers overvejelser, beslutninger og handlinger, både individuelt og kollektivt, hvilket i sidste ende kan få betydning for de demokratiske processer. *Oplysningens blinde vinkler* gennemgår en række informationsfænomener, som optræder i vores dagligdag, og den analyserer disse på systematisk vis med udgangspunkt i filosofien, socialpsykologien, økonomien, beslutnings- og spilteorien. Bogen viser, hvorledes sådanne informationsfænomener kan bruges til at oplyse, men ligeledes til at manipulere med mennesker, meninger og markeder.”

Pelle og Professorens

Til kamp for Athen igen-igen

Bogen har en klassisk mission, hvis oprindelse kan spores tilbage til Grækenland og den athenske bystat. Filosofien og filosofiens fornemste opgave har alle dage været at stå vagt om demokratiets flamme fra Athen. Det gør denne bog så også i informationssamfundets nye kontekst af bits og bytes. Som klassens begavede duksedrenge afdækker Pelle og superprofessorens, ligesom alle deres filosofiske forgængere, derfor endnu engang en række oversete og skjulte farer for demokratiet og den sunde fornuft. Det er naturligvis – som altid siden Platons opgør med sofistene – luskede varianter af manipulation og medløberi, der er demokratiets fjende nummer et.

Bogens morale er, at når de blinde vinkler først er beskrevet og "set i øjnene", kan vi som mennesker og demokratisk samfund bekæmpe dem. Præmissen er, at det ikke er information, som er demokratiets grundstof i sin mest rå og ubehandlede form, men derimod viden som falsificeret og forhandlet konsensus. Viden opstår, når vi får en fair, fri og rationel behandling af informationer. Det er denne udkrystalliserede visdom, der skal værnes om i det evigt voksende informationshav.

For lidt information, for meget information, for selektiv information og for manipuleret information er det, som hæmmer demokratiet. Disse unoder illustreres igennem en række tænkte eksempler og sjove historier fra forfatternes hverdag. Det fungerer godt som tiltrængt krydderi til den tørre spilteori, og det er rent faktisk sjovt at læse Pelle Guldborgs udredning af, hvor længe man rationelt skal vente på en bus, eller hvor dyr en frokostrestaurant ens venner kan tænkes at have råd til at spise på. Eller om et muligt flødeskumsskæg på Cafe Victor. Det sidste bliver brugt som en sjov indgang til at diskutere begrebet fælles viden. Altså hvornår begge veninder på en cafe ved, at én af dem muligvis har flødeskumsskæg, efter de begge har drukket kakao. Godt spørgsmål, og svaret er naturligvis et kækt spilteoretisk ræsonnement.

Så langt så godt. Men bogens postulat om, at de har fundet informationssamfundets epokegørende udfordring, virker påklippet, journalistisk – og er forkert.

Informationssamfundet eller samfundets blinde vinkel?

Det er ikke informationssamfundets udfordring, de har fundet; det er ethvert samfunds udfordring til alle tider. De forveksler det sociale absolutte og evige grundvilkår med en historiserende graduering og aktualisering af samme. Det er derfor mere en klassisk fælles vinkel end en blind vinkel, de kigger på i bogen. Manipulation og medløberi har alle dage været demokratiets udfordringer, og bogen gennemgår blot de klassiske spilteoretiske dilemmaer og dynamikker i alle former for kollektiv handlen med eller mod bedreviddende.

Apati, free rider-problemet, opbrug af fælles goder, homofil polarisering og informationskaskader kan genfindes mange steder før det såkaldte informationssamfund og i mange bøger før deres. De er for eksempel fundet og beskrevet i historien om svinebugt-fejltagelsen i den tæt beslægtede bog *Wisdom of Crowds* af The New Yorker-superhjernen James Surowiecki og helt sublimt i Robert Axelrods *The Evolution of Cooperation*, hvor fortællingen om skyttegravene under Første Verdenskrig beviser, hvordan samarbejde kan opstå under de værste tænkelige betingelser.

Informationssamfundet er derfor mere en tom kulisse til introduktionen af spilteorien end en produktiv metafor eller afgørende forskel. Forfatterne forholder sig således slet ikke til, hvordan informationssamfundet muliggør helt nye og unikke digitale, fælles goder, som i produktion og forbrug afviger afgørende fra de klassiske fælles goder og dilemmaer. På wikipedia er free riders ikke et problem som i traditionel spil teori, men en del af løsningen fordi de betaler med deres opmærksomhed. For eksempel bliver der ikke heller mindre Wikipedia til mig af, at millioner og atter millioner af andre mennesker også bruger leksikonet og medproducerer det. Informationssamfundets gratis-økonomi og anti-rivaliserende netværks forbundne goder vender så at sige den klassiske diskussion af fælles goder på hovedet, og så kræver den også en ny og anderledes spilteoretisk ramme som udviklet af for eksempel en forfatter som Benkler, Shirky eller Weber. Kort sagt: de to forfattere ved ikke en skid om hvad der sker på internettet lige nu i teori og praksis og de har ikke læst bøgerne.

Denne nuancering og dette paradigmeskift til en ny online produktionsform af fælles goder og den aktuelle spilteori mangler bogen. Nu vi er ved drillerierne og kritikken: For at være en smule studentikos kunne man spørge de to forfattere, om pluralistisk ignorance og informationskaskader ikke blot er to sider af samme informationsfænomen, blot med forskellige værdier og output, så bogens fire informationsfænomener i virkeligheden blot er tre? Altså at apati blot er en mere passiv form for medløberi, men alt andet lige stadig medløberi.

Den farlige informationskaskades farlige informationskaskade

Det er dog ikke den eneste anke. Det virker, som om forfatterne i deres forståelse og kritik af informationskaskader selv er generatorer for fænomenet, idet de ukritisk kopierer andres negative beskrivelse af informationskaskader uden at bruge deres egen private information.

Men medløberi er ikke altid irrationelt eller dårligt. Det kan i mange tilfælde være en meget god og rationel måde for det enkelte menneske at forvalte begrænsede resurser på. I

informationssamfundets tilfælde deres begrænsede opmærksomhed, som jo er en mere og mere dyrebar resurse.

Lad mig i bogens pædagogiske ånd illustrere med et eksempel: Hvis alle mennesker altid tog rigtig rationel stilling til alle varerne i et supermarked, kom de aldrig ud og ville aldrig få købt noget. Her hjælper det at gøre, hvad man plejer, og gøre, hvad andre gør, når man nu bare er sulten og skal have noget at spise i en fart. Hvad andre gør, er altså et interessant, værdifuldt og informationsrigt socialt signal, som man ikke skal undervurdere, og som ikke nødvendigvis altid er forkert. Ofte sparer man både tid og penge på bevidstløst at efterligne andre. Det kan altså godt betale sig. Derfor er imitation et udbredt fænomen i evolutionen, og informationskaskader genfindes derfor overalt i komplekse biologiske systemer. Bogen har et entydigt fokus på informationskaskaders virkning på samfundet, og ikke hvad der motiverer mennesker til at løbe med. Forfatterne burde overveje teoretisk om forskellige årsager kunne skabe samme effekt og informationsfænomen. Altså at informationsfænomenerne kan opstå af forskellige grunde og kan påvirke eller udelukke hinanden, som Benkler postulerer i sin analyse af Wikipedia. Det er en vigtig diskussion, som bogen hermed ikke beskæftiger sig med, selv om den socialpsykologiske analyse af årsagerne til de forskellige negative og positive informationsfænomener er central for demokratidebatten og for bogens diagnose. For eksempel er begrebet tillid – som ikke nævnes et eneste sted i bogen – afgørende for at forstå kollektive goder og konflikter.

Komplet information er komplet løgn

Komplet og symmetrisk information for alle er bogens fromme ideal og det, som de onde informationsfænomener forhindrer. Men er det meget mere end en utopi, og findes den andre steder end i Hayeks teorier? Nej, det er og bliver et luftkastel. Det er elfenbenstårnets indbildte idealtype, som man aldrig kan nå frem til og aldrig har eksisteret i virkeligheden. Asymmetrisk information og unfair spil er og bliver historien om livet, om det sociale og om demokratiet siden de korrupte senatorer i Athen og frem til Wikileaks.

Samtidig har bogens bagvedliggende snævre kognitivism og spilteori svært ved at begrebsliggøre virkeligheden, når barriererne ikke er klassisk kognitivistisk dovenskab og idioti, men ondskab og ulige fordeling af resurser og information. Spilteorien er en mangelfuld teori om samfundet. Det er og bliver umuligt at konstruere (informations)samfundet ud fra nogle små kognitive eksperimenter og hyggespil med et par villige studenter på universitetet. Det virker nok i klasselokalet, men er blevet opgivet af de tunge drenge inden for socialteori efter Colemans og Chicago-skolens sidste desperate forsøg – hvilket gør bogen til en knap så potent kritik af det faktiske informationssamfund og de faktiske strukturer omkring og over de rationelle aktører.

For du kan være en nok så rationel aktør og alligevel tabe stort i det unfair kapitalistiske samfund, hvor ikke alle spiller på lige vilkår og med samme information. Løsningen er heller ikke nødvendigvis gemt i den rationelle aktør alene – som samfundsforskeren og nobelpristageren Elinor Ostrom så elegant har påvist i *Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action*, så er løsningen på sociale dilemmaer altid social og netop at opbygge den

struktur og de institutioner, som spilteorien ikke kan forklare og forstå.

Lomborgs stramtsiddende t-shirt og spilteoriens moralske fallit

Afslutningsvis vil jeg gerne stille spørgsmålstejn ved bogens og spilteoriens bagvedliggende ideologi. Er denne stivstikkerteori virkelig demokratiets redning og kritiske stemme? Nej, det er en moralsk anløben og farlig ensidighed, som har bragt demokratiet og samfundet i krise. Lad mig illustrere det med en anekdote: Lomborg er i dag landets mest indflydelsesrige spilteoretiker. En mand, som ikke frygter den globale opvarmning, fordi han personligt har valgt kun at gå i stramt siddende t-shirts. Magen til egocentrisk snæversyn og personlig nyttemaksimering skal man lede længe efter, men det er helt fornuftigt, hvis man spørger spilteorien.

Bjørn Lomborg i en stram t-shirt. En mand, som ikke frygter den globale opvarmning, fordi han personligt har valgt kun at gå i t-shirt.

Vi står nu økonomisk, politisk og moralsk i lort til halsen efter alt for meget spilteori på Wall Street. Finanskrisen kan nemlig føres tilbage til al for meget spilteoretisk inspireret grådighed og kortsigtet profitoptimering. Spilteoriens fetisch for modeller og idealistiske tro på markedet og komplet information virker naiv og uholdbar, nu hvor alle de økonomiske modeller er slået fejl for Friedman og resten af Chicago-skolen. Som den superbegavede spekulant Soros udtalte, så har modellerne slået fejl – eller slået igennem som amoralske. Men finansfantasterne har fundet på en ny måde at forudsige virkeligheden og markedet på. De skaber den selv ved at true politikere, samfund og befolkning om "flere penge eller finansielt ragnarok". Igen er det spilteoriens farlige, destruktive menneske- og samfundsopfattelse, som viser sit ækle ansigt. Som man siger: En gal mand er ikke en mand, som har mistet forstanden; nej, det er mand, som har mistet alt andet end forstanden. Det kunne siges at være bogens blinde vinklers blinde vinkel.

Giv din stemme

4,5/5

6 stemmer